

Résumés

Approches innovantes du marketing et transformation du comportement des consommateurs slovènes pendant la pandémie de COVID-19

MAJA PUCELJ, MUHAMMAD NAEEM SHAHID,
REGALLA RAVIKANTH, SAMAH ADEL IBRAHIM MOHAMMED
RADWAN, MUHAMMAD MALIK ET ANTHONY K. HUNT

La pandémie de COVID-19 a engendré des difficultés sans précédent, nécessitant des réponses flexibles et adaptatives de la part des sociétés et des entreprises. Cette étude vise à analyser les nouvelles techniques de marketing ainsi que les ajustements opérationnels développés en réponse à cette crise mondiale, en mettant l'accent sur leur impact sur le comportement et les choix d'achat des consommateurs. En adoptant un paradigme abductif avec un design exploratoire séquentiel, nous avons combiné des approches de recherche qualitative et quantitative. Les données ont été collectées auprès d'un échantillon de 204 répondants slovènes via une enquête en ligne, analysée rigoureusement à l'aide de la modélisation par équations structurelles, Structural Equation Modeling (SEM). Basée sur la théorie du comportement des consommateurs et les cadres d'innovation marketing, l'étude révèle des changements significatifs dans le comportement des clients, notamment un passage marqué vers les plateformes de vente au détail en ligne. L'éducation joue également un rôle crucial dans l'influence des changements de comportement des consommateurs, en particulier dans le contexte complexe de la pandémie. Par ailleurs, les modifications de la répartition des revenus influencent directement la dynamique de la demande de produits sur le marché. La pertinence pratique de cette étude réside dans les recommandations concrètes qu'elle offre aux décideurs politiques et aux organisations, leur permettant d'adapter efficacement leurs stratégies pour répondre aux besoins et préférences changeants des consommateurs et se préparer à d'éventuelles crises futures.

Mots clés : pandémie de COVID-19, comportement des consommateurs, achats en ligne, éducation, Modélisation par Équations Structurelles

IJEMS 17 (2): 195–234

Intégrer la spiritualité et la politique : Les perspectives de l'islam et du christianisme sur la religiosité et la gouvernance dans la société contemporaine

OTHMAN SQALLI HOUSSAINI

[364]

La pertinence de ce papier scientifique réside dans l'exploration de la corrélation entre le spirituel et le politique à notre époque contemporaine, à travers une analyse des deux approches inversées reliant les sphères spirituelle et politique par l'analyse des valeurs religieuses, des croyances spirituelles et des visions politiques, ainsi que par l'exploration de l'interconnexion soufie entre le spirituel et le politique. L'étude examine également les fondements religieux du modèle marocain de religiosité, caractérisé par la Commanderie des Croyants et ses principes dans la gouvernance moderne, en mettant l'accent sur l'intégration des valeurs spirituelles dans le leadership pour l'harmonie sociétale. Les résultats de cette recherche, fondés sur une étude analytique des théories littéraires historiques et une étude comparative de la gouvernance et de la spiritualité dans l'islam et le christianisme, soulignent l'importance cruciale de l'équilibre entre la spiritualité et la politique pour relever les défis socio-économiques et environnementaux modernes. L'étude met également en avant l'importance d'une gouvernance équilibrée qui respecte la diversité religieuse, les perspectives spirituelles et un leadership guidé par les valeurs pour le bien-être et l'essor sociétal.

Mots clés : gouvernance, politique, spirituel, Soufisme, Commanderie des Croyants, Vatican

IJEMS 17 (2): 235–258

Démocratisation en Tunisie : comprendre l'interaction entre la politique et le développement économique

NOUREDDINE SELMI

Cette recherche analyse les implications de la révolution tunisienne de 2011 et son évolution démocratique. Elle se concentre sur les conditions préalables à la transition démocratique durant le printemps arabe, en s'articulant autour de deux axes principaux. Le premier explore les raisons objectives et les facteurs qui ont entravé cette transition en Tunisie, notamment l'intervention étrangère et le rôle décisif des forces politiques et sociales dans le blocage du processus de démocratisation. Parmi ces acteurs, notre étude met en évidence l'Union Générale Tunisienne du Travail (UGTT), des médias, des organisations de la société civile, ainsi que des entités influentes au sein de l'administration bureaucratique. Le second axe examine l'impact de la situation économique et des politiques mises en place après la révolution,

qui n'ont pas abouti aux résultats escomptés. Le blocage de la transition démocratique s'accompagne de signes annonciateurs d'une crise économique imminente, aux répercussions sociales et sécuritaires profondes. Cette recherche affirme que le ralentissement économique et les inégalités régionales ne suffisent pas à expliquer l'échec de la transition démocratique. Il est également crucial de prendre en compte le rôle central des conflits idéologiques et la nécessité d'une culture démocratique partagée.

[365]

Mots clés : démocratisation, développement économique, Moyen-Orient et Afrique du Nord, Printemps arabe, Tunisie

IJEMS 17 (2): 259–282

L'impact du comité d'audit sur la performance financière des PME marocaines : une étude empirique

HANAE LAAROUSHI, MOHAMED AMINE TBATOU
ET BABOUNIA AZIZ

Cette étude examine l'impact des comités d'audit sur la performance financière des PME marocaines, en soulignant l'importance du contexte et de sa valeur ajoutée. En outre, elle examine l'influence du système de gouvernance sur l'indépendance du comité d'audit et explore les variables liées aux caractéristiques du comité d'audit. Basée sur un échantillon de 58 PME marocaines, l'étude s'étend sur une période de 4 ans, de 2018 à 2022. Grâce à l'utilisation de l'analyse de régression, les résultats révèlent des défis à l'indépendance totale du comité d'audit, attribués à un système dual et à la taille limitée du comité. Par conséquent, les comités d'audit des PME marocaines sont confrontés à des contraintes dans l'exercice de leurs responsabilités, en particulier dans l'examen des états financiers, ce qui pourrait entraver la performance financière et la croissance des PME. Cette recherche contribue à la compréhension des dynamiques de gouvernance au sein des PME marocaines, en soulignant l'importance du contexte et en offrant un aperçu des complexités des comités d'audit.

Mots clés : comité d'audit, performance financière, PME marocaines, qualité de l'audit

IJEMS 17 (2): 283–312

L'impact du tourisme, d'investissement direct à l'étranger, du commerce, de la croissance économique et de l'énergie renouvelable sur les émissions de carbone : le cas des pays méditerranéens

[366]

YOUNESSE EL MENYARI

Dans cette étude, nous examinons l'influence du tourisme international, du commerce, de l'investissement direct à l'étranger, de la croissance économique et de la consommation d'énergie renouvelable sur les émissions de CO₂ dans 17 pays méditerranéens, couvrant la période de 1995 à 2018, en utilisant des techniques d'estimation en panel hétérogènes. Les résultats montrent que la croissance économique a un impact fort sur les émissions de dioxyde de carbone. Nos résultats sont en faveur de l'existence d'une courbe de Kuznets environnementale (CKE) en forme de U inversé dans les pays méditerranéens. De plus, les résultats économétriques ont prouvé que le tourisme international, l'ouverture commerciale, l'IDE et la consommation d'énergie renouvelable ont un impact négatif sur les émissions de dioxyde de carbone. En outre, les résultats du test de causalité de Granger en panel de Dumitrescu et Hurlin suggèrent qu'il existe une causalité bidirectionnelle entre les émissions de CO₂ et les autres variables explorées (tourisme international, ouverture, IDE, consommation d'énergie renouvelable et revenu réel) et une causalité unidirectionnelle allant de la consommation d'énergie renouvelable et de l'ouverture commerciale au revenu réel. Par conséquent, le développement des échanges internationaux dans le domaine des énergies renouvelables et l'exploitation de ces énergies dans le domaine du tourisme et des IDE peuvent être favorables à la croissance économique et à la réduction des émissions de dioxyde de carbone.

Mots clés : tourisme, commerce, investissement direct à l'étranger, croissance économique, énergies renouvelables, émissions CO₂

IJEMS 17 (2): 313–337

Intelligence émotionnelle et sociale et son impact sur la réussite commerciale des entrepreneurs numériques Bulgares

ANA TODOROVA ET IRINA KOSTADINOVA

Le développement rapide des technologies numériques au cours des deux dernières décennies a créé un nouvel environnement économique qui nécessite une adaptation continue. Cependant, paradoxalement, la numérisation croissante souligne l'importance des compétences générales telles que l'in-

telligence émotionnelle et sociale. La présente étude vise à analyser empiriquement la relation entre ces compétences et la réussite des entrepreneurs numériques Bulgares. Les résultats montrent que les entrepreneurs à succès font preuve de niveaux plus élevés d'intelligence émotionnelle et sociale, toutes ses composantes – conscience de soi, maîtrise de soi, motivation, empathie et compétences sociales – contribuant de manière significative à la réussite entrepreneuriale. L'importance de l'optimisme pour surmonter les défis dans l'environnement numérique dynamique est particulièrement soulignée. La conclusion est que, malgré les exigences spécifiques de l'entreprise numérique, le profil de base d'un entrepreneur à succès reste universel et se caractérise par une intelligence émotionnelle et sociale élevée. Par conséquent, l'étude ajoute de la valeur à la littérature sur l'entrepreneuriat, le management, le comportement organisationnel et la gestion des ressources humaines et peut éclairer le développement d'outils d'évaluation ainsi que de programmes de formation et de développement de l'intelligence émotionnelle et sociale.

[367]

Mots clés : intelligence émotionnelle, entrepreneuriat numérique, compétences, empathie, motivation

IJEMS 17 (2): 339–362

Povzetki

Inovativni marketinški pristopi in preobrazba vedenja slovenskih potrošnikov med pandemijo covid-19

MAJA PUCELJ, MUHAMMAD NAEEM SHAHID,
REGALLA RAVIKANTH, SAMAH ADEL IBRAHIM MOHAMMED
RADWAN, MUHAMMAD MALIK IN ANTHONY K. HUNT

Pandemija covid-19 je prinesla zahtevne razmere brez primere, ki so zahtevale prilagodljive in prožne odzive tako od družb kot podjetij. Ta študija analizira nove marketinške tehnike in operativne prilagoditve, ki so se pojavile kot odgovor na globalno krizo, s posebnim poudarkom na njihovem vplivu na vedenje in nakupne odločitve potrošnikov. Uporabili smo abduktivni pristop s sekvenčnim raziskovalnim načrtom, ki združuje kvalitativne in kvantitativne raziskovalne metode. Podatke smo zbrali z vzorcem 204 slovenskih respondentov preko spletne ankete, ki smo jo natančno analizirali z modeliranjem strukturnih enačb (SEM). Študija temelji na teoriji potrošniškega vedenja in okvirih inovativnega marketinga. Rezultati kažejo pomembne spremembe v vedenju potrošnikov, predvsem prehod na spletne prodajne platforme. Izobrazba se je izkazala za ključno pri vplivanju na spremembe v potrošniškem vedenju, zlasti v kompleksnem kontekstu pandemije. Poleg tega spremembe v razporeditvi dohodkov neposredno vplivajo na dinamiko povpraševanja po izdelkih na trgu. Praktični pomen te študije poudarjajo predlogi za oblikovalce politik in organizacije, ki zagotavljajo potrebno razumevanje za učinkovito prilagajanje strategij spremenjenim zahtevam in preferencam potrošnikov ter za pripravo na morebitne prihodnje krize.

Ključne besede: pandemija covid-19, vedenje potrošnikov, spletno nakupovanje, izobrazba, modeliranje strukturnih enačb

IJEMS 17 (2): 195–234

Integracija duhovnosti in politike: vpogledi iz islama in krščanstva o religioznosti in upravljanju v sodobni družbi

OTHMAN SQALLI HOUSSAINI

Namen tega prispevka je raziskati odnos med duhovnim in političnim v sodobnem času z analizo dveh nasprotujočih si pristopov, ki povezujeta duhovno in politično sfero. To so avtorji dosegli s preučevanjem verskih vrednot, duhovnih prepričanj, političnih ciljev in raziskovanjem sufijske povezanosti med duhovnimi in političnimi področji. Študija preučuje tudi religiozne temelje maroškega modela religioznosti, ki ga zaznamuje institucija za

[370]

povedništva vernikov in njegove principe v sodobnem upravljanju, s poudarkom na vključevanju duhovnih vrednot v voditeljstvo za družbeno harmonijo. Ugotovitve te raziskave, ki temeljijo na analitični študiji literarnih teorij in primerjalni študiji upravljanja ter duhovnosti v islamski in krščanski religiji, poudarjajo ključno pomembnost uravnoveženja duhovnosti in politike pri reševanju sodobnih družbeno-ekonomskih in okoljskih izzivov. Študija prav tako izpostavlja pomen uravnoveženega upravljanja, ki spoštuje versko raznolikost, duhovne uvide in na vrednotah temelječe voditeljstvo za dobrobit družbe.

Ključne besede: voditeljstvo, politika, duhovnost, sufizem, zapovedništvo vernikov, Vatikan

IJEMS 17 (2): 235–258

Demokratizacija v Tuniziji: pogajanja o prepletu politike in gospodarskega razvoja

NOUREDDINE SELMI

Študija preučuje posledice tunizijske revolucije leta 2011 in njenega nadaljnega demokratičnega razvoja v okviru predpogojev za demokratični prehod med Arabsko pomladjo. Raziskava se osredotoča na dve glavni razsežnosti: prvič, gre za preučevanje objektivnih razlogov in dejavnikov, ki so povišali ovire v demokratični preobrazbi Tunizije, kar vključuje identifikacijo elementov tujih intervencij ter političnih in družbenih sil, ki so igrale vlogo pri zaostankih, s posebnim poudarkom na entitetah, kot so Tunizijska splošna delavska zveza (UGTT), medijski kanali, organizacije civilne družbe in vplivni akterji znotraj birokratske administracije. Drugič, raziskava ocenjuje gospodarski razvoj, ki ni dosegel pričakovanih rezultatov, kar se kaže v upadu različnih gospodarskih kazalnikov in slabšanju socio-ekonomskega okolja, ki napoveduje bližajočo se gospodarsko krizo z globokimi socialnimi in varnostnimi posledicami. Raziskava poudarja, da razvojne ovire, gospodarski upad in nezadosten gospodarski napredek sami po sebi ne morejo biti edini razlog za oviranje poti demokratične transformacije v Tuniziji. Pomembno je razumeti tudi ključno vlogo ideoloških konfliktov in pomanjkljive konsolidacije demokratične kulture.

Ključne besede: demokratizacija, gospodarski razvoj, Bližnji vzhod in severna Afrika, Arabska pomlad, Tunizija

IJEMS 17 (2): 259–282

Vpliv revizijske komisije na finančno uspešnost maroških malih in srednje velikih podjetij: empirična analiza

HANAE LAAROUSSI, MOHAMED AMINE TBATOU
IN BABOUNIA AZIZ

[371]

Študija preučuje vpliv revizijskih komisij na finančno uspešnost maroških malih in srednje velikih podjetij (MSP), s poudarkom na pomembnosti konteksta in dodani vrednosti. Poleg tega analizira vpliv sistema upravljanja na neodvisnost revizijskih komisij ter raziskuje spremenljivke, povezane z značilnostmi teh komisij. Na vzorcu 58 maroških MSP, zajetih v obdobju štirih let (od 2018 do 2022), so bile ugotovitve pridobljene z uporabo regresijske analize. Rezultati razkrivajo izzive pri zagotavljanju popolne neodvisnosti revizijskih komisij, kar je pripisano dvojnemu sistemu in omejeni velikosti komisij. Posledično se maroške MSP soočajo z omejitvami pri zagotavljanju odgovornosti revizijskih komisij, zlasti pri pregledu finančnih izkazov, kar lahko negativno vpliva na finančno uspešnost in rast podjetij. Raziskava prispeva k razumevanju dinamike upravljanja v maroških MSP, osvetljuje pomen konteksta in ponuja vpogled v kompleksnost delovanja revizijskih komisij.

Ključne besede: revizijska komisija, finančna uspešnost, maroška MSP, kakovost revizije

IJEMS 17 (2): 283–312

Vpliv turizma, neposrednih tujih investicij, trgovine, gospodarske rasti in obnovljivih virov energije na emisije ogljika: primer sredozemskih držav

YOUNESSE EL MENYARI

V tej raziskavi preučujemo vpliv mednarodnega turizma, trgovine, neposrednih tujih investicij (NTI), gospodarske rasti in porabe obnovljivih virov energije na emisije CO₂ v 17 sredozemskih državah v obdobju 1995–2018, z uporabo heterogenih panelnih metod ocenjevanja. Ugotovitve kažejo, da ima gospodarska rast močan vpliv na emisije ogljikovega dioksida. Naši rezultati podpirajo obstoj okoljske Kuznetsove krivulje (EKC) v obliki obrnjene črke U v sredozemskih državah. Poleg tega ekonometrični rezultati kažejo, da imajo mednarodni turizem, odprtost trgovine, NTI in poraba obnovljivih virov energije negativen vpliv na emisije ogljikovega dioksida. Poleg tega Dumitrescu-Hurlinov panelni Grangerjev test vzročnosti nakazuje na dvo-smerno vzročnost med emisijami CO₂ in drugimi preučevanimi spremenljivkami (mednarodni turizem, odprtost, NTI, poraba obnovljivih virov energije in realni dohodek) ter enosmerno vzročnost, ki teče od porabe obnovljivih

virov energije in odprtosti trgovine k realnemu dohodku. Zato lahko razvoj mednarodne trgovine na področju obnovljivih virov energije ter izkoriščanje teh energij na področju turizma in NTI ugodno vplivata na gospodarsko rast in zmanjšanje emisij ogljikovega dioksida.

- [372] *Ključne besede:* turizem, trgovina, neposredne tuje investicije, gospodarska rast, obnovljivi viri energije, emisije CO₂
IJEMS 17 (2): 313–337

Čustvena in socialna inteligenca ter njen vpliv na poslovni uspeh bolgarskih digitalnih podjetnikov

ANA TODOROVA IN IRINA KOSTADINOVA

Hitri razvoj digitalnih tehnologij je v zadnjih dveh desetletjih ustvaril novo gospodarsko okolje, ki zahteva nenehno prilagajanje. Paradoksalno pa prav povečana digitalizacija poudarja pomen mehkih veščin, kot sta čustvena in socialna inteligenca. Namen te študije je empirično analizirati povezavo med temi veščinami in uspehom bolgarskih digitalnih podjetnikov. Rezultati kažejo, da uspešni podjetniki izkazujejo višje ravni čustvene in socialne inteligence, pri čemer vse njene komponente – samozavedanje, samokontrola, motivacija, empatija in socialne veščine – pomembno prispevajo k podjetniškemu uspehu. Poseben poudarek je na optimizmu, ki pomaga premagovati izzive v dinamičnem digitalnem okolju. Raziskava ugotavlja, da je osnovni profil uspešnega podjetnika, kljub specifičnim zahtevam digitalnega poslovanja, univerzalen in zaznamovan z visoko čustveno in socialno inteligenco. S tem prispeva k literaturi s področja podjetništva, managementa, organizacijskega vedenja in upravljanja človeških virov ter nudi podlago za razvoj orodij za ocenjevanje, kot tudi za programe usposabljanja in razvoja čustvene in socialne inteligence.

- Ključne besede:* čustvena inteligenca, digitalno podjetništvo, kompetence, empatija, motivacija
IJEMS 17 (2): 339–362

ملخصات

حلول تسويقية مبتكرة في فترة ما قبل الوباء السلوفيني في ظل جائحة كوفيد-19

الملخص

لقد تسببت جائحة كورونا في صعوبات غير مسبوقة، مما تطلب استجابات مرنة وقابلة للتكيف من كلا من المجتمعات والشركات. لذلك هدفت هذه الدراسة إلى تحليل تقنيات التسويق الجديدة وطرق التشغيل المستحدثة التي ظهرت كاستجابة لهذه الأزمة العالمية، مع التركيز على تأثير هذه التقنيات على سلوك واختيارات الشراء لدى العملاء. ولقد اعتمدت هذه الدراسة على النموذج الاستنباطي والتصميم الاستكشافي المتسلسل، وذلك من خلال الجمع بين مناهج البحث النوعية والكمية. وتم جمع بيانات الدراسة من عينة قدرها ٢٠٤ من المستجيبين السلوفينيين من خلال استطلاع عبر الإنترنت، والذي خضع لفحص صارم باستخدام نمذجة المعادلات ولقد ركز الاستطلاع على فهم سلوك المستهلكين واطارات التسويق (SEM) البنوية المبتكرة. وكشفت نتائج الدراسة عن تحولات هامة في سلوك العملاء، والتي لوحظت في تحول العملاء نحو منصات البيع بالتجزئة عبر الإنترنت. أيضاً لعب التعليم دوراً حاسماً في التأثير على تغييرات سلوك المستهلك، وخاصة في ظل ظروف الوباء المعقدة. بالإضافة إلى ذلك، فقد أثرت التغييرات في توزيع الدخل بشكل مباشر على ديناميكية وآلية الطلب على المنتجات في السوق. أما من ناحية الأهمية العملية لهذه الدراسة فلقد تمثلت في الاقتراحات العملية والتوصيات التي تقدمها لصناع السياسات والمنظمات والتي تمنحهم الفهم اللازم لتعديل استراتيجياتهم بشكل فعال لتلبية المتطلبات والنفضيلات المتغيرة لدى العملاء وكذلك الاستعداد لمواجهة الأزمات المستقبلية المحتملة

الكلمات المفتاحية: جائحة كوفيد-19، سلوك المستهلك، التسوق عبر الإنترنت، التعليم
معادلة النمذجة الهيكلية

الذكاء العاطفي والاجتماعي وتأثيره على نجاح الأعمال الرقمية لرواد الأعمال البلغاريين

الملخص

أدت التطورات السريعة في التكنولوجيا الرقمية خلال العقد الماضي إلى خلق بيئة اقتصادية جديدة تتطلب تكيفاً مستمراً. ومع ذلك فإن الرقمنة المتزايدة تسلط الضوء على أهمية المهارات الشخصية مثل الذكاء العاطفي والاجتماعي. تهدف هذه الدراسة إلى تحليل العلاقة بين هذه المهارات ونجاح رواد الأعمال الرقميين البلغاريين بشكل تجريبي. تظهر النتائج أن رواد الأعمال الناجحين يظهرون مستويات أعلى من الذكاء العاطفي والاجتماعي، حيث تسهم – جميع مكوناته – الوعي الذاتي، التحكم الذاتي، التحفيز، التعاطف والمهارات الاجتماعية بشكل كبير في نجاح ريادة الأعمال. يتم التركيز بشكل خاص على أهمية التفاؤل في التغلب على التحديات في بيئة رقمية ديناميكية. الاستنتاج هو أنه، على الرغم من المتطلبات المحددة للأعمال الرقمية يظل الملف الشخصي الأساسي لرائد الأعمال الناجح عالمياً ويتميز بذكاء عاطفي واجتماعي عالٍ. وبالتالي، تضيف هذه الدراسة قيمة إلى الأدبيات المتعلقة بريادة

الأعمال، الإدارة، السلوك التنظيمي، وإدارة الموارد البشرية، ويمكن أن تساهم في تطوير أدوات التقييم، بالإضافة إلى برامج التدريب والتطوير للذكاء العاطفي والاجتماعي

الكلمات المفتاحية: الذكاء العاطفي، ريادة الأعمال الرقمية، الكفاءات، التعاطف، التحفيز

[374] تأثير السياحة والاستثمار الأجنبي المباشر والتجارة والنمو الاقتصادي والطاقة المتجددة على انبعاثات الكربون: حالة بلدان البحر الأبيض المتوسط

الملخص

في هذه الدراسة، ندرس تأثير السياحة الدولية والتجارة والاستثمار الأجنبي المباشر والنمو الاقتصادي واستهلاك الطاقة المتجددة على انبعاثات ثاني أكسيد الكربون لعينة من الدول المتوسطة، وعددها 17 دولة، خلال الفترة الزمنية 1995 - 2018، وذلك باستخدام تقنيات تقدير اللوحة غير المتجانسة. وتظهر النتائج أن النمو الاقتصادي له تأثير قوي على انبعاثات U على شكل حرف (EKC) ثاني أكسيد الكربون. تدعم نتائجنا وجود منحى كوزنيس البيئي في دول البحر الأبيض المتوسط. علاوة على ذلك، أثبتت نتائج الاقتصاد القياسي أن السياحة الدولية والانفتاح التجاري والاستثمار الأجنبي المباشر واستهلاك الطاقة المتجددة لها تأثير سلبي على انبعاثات ثاني أكسيد الكربون. إضافة إلى ذلك، يشير اختبار السببية للوحة جرانجر إلى وجود علاقة سببية ثنائية (Dumitrescu & Hurlin) لدوميتريسكو وهورلين الاتجاه بين انبعاثات ثاني أكسيد الكربون والمتغيرات الأخرى التي تم استكشافها (السياحة الدولية، والانفتاح التجاري، والاستثمار الأجنبي المباشر واستهلاك الطاقة المتجددة والدخل الحقيقي)، والسببية أحادية الاتجاه الناجمة عن استهلاك الطاقة المتجددة والانفتاح التجاري على الدخل الحقيقي. ولذلك فإن تطور التجارة الدولية في مجال الطاقات المتجددة واستغلال هذه الطاقات في مجال السياحة والاستثمار الأجنبي المباشر يمكن أن يكون ملائماً للنمو الاقتصادي وخفض انبعاثات ثاني أكسيد الكربون

الكلمات المفتاحية: السياحة، التجارة، الاستثمار الأجنبي المباشر، النمو الاقتصادي، الطاقات المتجددة، انبعاثات ثاني أكسيد الكربون

تأثير لجنة التدقيق على الأداء المالي في الشركات الصغيرة والمتوسطة المغربية: دراسة تطبيقية

الملخص

تبحث هذه الدراسة في تأثير لجان التدقيق على الأداء المالي للمؤسسات الصغيرة والمتوسطة المغربية، مع التركيز على أهمية السياق وقيمه المضافة. كما تستعرض تأثير نظام الحكامة على استقلالية لجان التدقيق وتكشف المتغيرات المرتبطة بخصائص لجان التدقيق. استناداً إلى عينة من 58 مؤسسة صغيرة ومتوسطة مغربية، تغطي الدراسة فترة 4 سنوات من 2018 إلى 2022. ومن خلال استخدام تحليل الانحدار، تكشف النتائج عن التحديات التي تواجه الاستقلالية التامة للجنة التدقيق، والتي تُعزى إلى النظام المزدوج وحجم اللجنة المحدود. ونتيجة لذلك، تواجه لجان التدقيق في المؤسسات الصغيرة والمتوسطة المغربية قيوداً في تنفيذ مهامها، خاصة في مراجعة البيانات المالية، مما قد يعيق الأداء والنمو المالي لهذه المؤسسات.

تساهم هذه الدراسة بشكل كبير في فهم ديناميكيات الحكامة داخل المؤسسات الصغيرة والمتوسطة المغربية، مع تسليط الضوء على أهمية السياق وتقديم رؤى حول تعقيدات لجان التدقيق.

الكلمات المفتاحية: لجنة التدقيق؛ الأداء المالي؛ المؤسسات الصغيرة والمتوسطة المغربية؛ جودة التدقيق

[375]

التحول الديمقراطي في تونس: جدلية العلاقة بين السياسة والتنمية الاقتصادية

الملخص

تبحث هذه الدراسة في تداعيات الثورة التونسية لسنة 2011 وما تلاها من تطور في سياق متطلبات التحول الديمقراطي خلال سنوات الربيع العربي. وينتظر البحث إلى بعدين أساسيين: أولاً، استكشاف المسوغات الموضوعية والعوامل التي أدت إلى إعاقة التحول الديمقراطي تونس وينطوي ذلك على تحديد عناصر التدخل الأجنبي والقوى السياسية والاجتماعية التي لعبت دوراً في انتكاسة المسار الديمقراطي. مع التركيز بشكل خاص على أهم الجهات وهي الاتحاد العام التونسي للشغل وكثير من وسائل الإعلام ومنظمات المجتمع المدني والكيانات المؤثرة داخل الإدارة البيروقراطية. وثانياً، تسعى الدراسة إلى تقييم المنجز الاقتصادي الذي لم يرق إلى مستوى النتائج المأمولة، وهو ما يتجلى في تراجع مختلف المؤشرات الاقتصادية وتدهور المشهد الاقتصادي والاجتماعي، ما يندرج بأزمة اقتصادية وشبكة ذات تداعيات اجتماعية وأمنية عميقة. ويؤكد البحث أن الواقع الاقتصادي غير المتكافئ بين الجهات وما يمتاز به من انتكاسات تنموية لا يمكن أن يكون وحده مسؤولاً عن عرقلة مسار التحول الديمقراطي في تونس. فمن الضروري أيضاً فهم الدور المحوري الذي لعبته الصراعات الأيديولوجية وعدم ترسيخ الثقافة الديمقراطية بشكل كاف.

الكلمات المفتاحية: إرساء الديمقراطية؛ التنمية الاقتصادية؛ الشرق الأوسط وشمال أفريقيا؛ الربيع العربي؛ الجمهورية التونسية

دمج الروحانية والسياسة: رؤى من النموذج المغربي في التدين والحكم في المجتمع المعاصر

الملخص

تكمن أهمية هذا المقال في استكشاف العلاقة بين الثقافة الروحية والرهانات السياسية في عصرنا المعاصر، من خلال تحليل نهجين متعاكسين يربطان بين المجالات الروحية والسياسية انطلاقاً من القيم الدينية والروحية والثقافية، ومن جهة أخرى، الأهداف والرؤى السياسية، مع استكشاف الرابط التصوفي، الذي بإمكانه أن يجمع بين الروحي والحكمة. كما تتناول هذه الورقة العلمية الدور الفعال للثوابت الدينية ونموذج تدبير الحقل الديني بالمملكة المغربية، الذي يتميز بمؤسسة إمارة المؤمنين ومبادئها الشريفة في الحكامة الحديثة، مع التركيز على ترسيخ القيم الروحية والثقافية في الحكامة لتحقيق التماسك الاجتماعي. تستند مخرجات هذا البحث إلى دراسة تحليلية للنظريات الأدبية والتاريخية، ودراسة مقارنة لأسس الحكامة والثقافة الروحية في الديانتين، الإسلامية والمسيحية، حيث تؤكد على الأهمية الحاسمة

ملخصات

لتحقيق التوازن بين الروحانية والسياسة لمواجهة التحديات الاجتماعية والاقتصادية والبيئية الحديثة. كما تبرز الدراسة أهمية الحكامة المتوازنة التي تحترم التنوع الديني والرؤى الروحية، والقيادة القائمة على القيم من أجل تنمية وازدهار المجتمعات

[376] **الكلمات المفتاحية:** الحكامة، السياسة، الثقافة الروحية، التصوف، إمارة المؤمنين، الفاتيكان

